

Gelijkschakeling van meningen, een taai ongerief.¹

Telt elke mening gelijk of is er een hiërarchie van meningen? En wie bepaalt dat? Dat is de basisvraag die de Groene Amsterdammer stelt aan de deelnemers van een essay wedstrijd. Ik betoog dat er een hiërarchie van meningen is.

De meningsvorming en uiting is vrij. Dat is een grondrecht.² Het betekent dat alle meningen gelijk zijn voor de wet. Maar in het debat vindt de confrontatie en toetsing van meningen plaats. De uitkomst van een debat kan zijn dat meningen als ongelijkwaardig worden beschouwd, sterker nog meningen kunnen als geheel onhoudbaar worden bestempeld.

Dit opstel zou hier al kunnen eindigen, maar de vraag is niet voor niets gesteld.

Want in Nederland ligt de zaak geheel anders, daar overheerst de idee dat alle meningen gelijkwaardig zijn. Het is een taai ongerief voor onze democratie waardoor aan de ene kant essentiële kwesties niet of slechts moeizaam in debat komen en aan de andere kant domme scheldpartijen lang onweersproken blijven. In dit opstel oefen ik mijn vermogen tot navigeren door een Nederlandse delta van meningen en scheldpartijen, filosofieën en geloven, provocaties en vuistslagen, vrijheden en verantwoordelijkheden.

In Nederland telt elke mening en is elke mening evenveel waard.

Het is een typisch Nederlands verschijnsel. Een merkwaardig verschijnsel, want al een eerste kennismaking met de methoden voor logisch en begrijpelijk redeneren zouden kunnen verleiden tot een onderscheid tussen meer en minder gefundeerde redeneringen en de daarop gebaseerde meningen. Hoe komt het dat men daar in Nederland zo moeilijk toe komt?

Is het een gebrek aan filosofische scholing in het Nederlandse onderwijs? Is het een uitkomst van het ontwijkgedrag dat de verschillende christelijke gezindten zich ten opzichte van elkaar hebben eigengemaakt, ter wille van het “vreedzaam samenleven”?

Meerdere malen bleek, als de verdraagzaamheid waar ons land zo beroemd om is geworden op de proef werd gesteld, dat die verdraagzaamheid zich hier vooral uit in een elkaar ontwijken. Dus niet zozeer in een elkaar respecteren, nog minder in een belangstelling opbrengen voor verschillen, en nog weer minder in het willen verkennen en ter discussie stellen van verschillen. Als er al een felle woordenwisseling opkomt in de huiskamer van de gemiddelde Nederlandse burger dan wordt die vaak voortijdig beslecht met het vonnis ter gelijkschakeling: “ja jongens, ieder zijn mening”.

Een taai ongerief.

Dat grote ontwijken is een taai ongerief. Het zou wel eens mede oorzaak kunnen zijn van ons onvermogen om met culturele verscheidenheid om te gaan. Ter illustratie ga ik daar kort op in. Over de kwestie van de multiculturele samenleving zijn Nederlandse “gezindten” ontstaan die moeilijk tot een echt debat komen. De eerste gezindte doop ik met het scheldwoord van hun tegenstanders: “de politiek correcten”.

Zij bepleiten het vreedzaam samengaan van verschillende culturen, waardensystemen en religies naast elkaar. Zij noemen dat integratie. Zij hebben er moeite mee, naar oud Nederlands recept, moeilijk verenigbare cultuurverschillen ter discussie te stellen.

Het is vooral daaraan dat zij hun scheldnaam te danken hebben.

¹ Dit is een elektronisch essay: op de computer geschreven, op de site van de Groene te lezen en de noten verwijzen naar via internet toegankelijke bronnen.

² http://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandse_Grondwet -

De andere gezindte gaat juist uit van die verschillen maar ook van de absolute noodzaak tot algehele opheffing ervan: de nieuw komende culturen moeten zich onderwerpen aan de gevestigde. Zij verlangen assimilatie.

Beide gezindten hebben een fundamenteel onvermogen om met verschillen om te gaan gemeen. Beide gezindten gaan die confrontatie met de andere culturen uit de weg. De eerste gezindte door ontwijking de tweede gezindte door afstoting.

Dat is ons taaie ongerief.

Vijanden van de vrijheid van meningsuiting

Gelovigen eisen per definitie – dus altijd - voor hun geloofsopvattingen een grotere ruimte op dan ze aan anderen toestaan. Over die opvattingen mag door gelovigen alleen binnen geaccepteerde kaders worden gesproken en door ongelovigen in beginsel helemaal niet. Want als die dat doen wordt al gauw het allerhoogste, de God, aangetast en dat wordt door de gelovige als beledigend, kwetsend of zelfs bedreigend ervaren. Ongelovigen worden door de extremen van geloof geëxcommuniceerd als verloren zielen, of zelfs als zondige of onreine geesten. Dat is een kenmerk van ieder geloven, niet alleen van de islam zoals wel eens gesteld wordt. Het is dus niet voor niets dat we een overheid en een rechtssysteem nodig hebben om de vrijheden van godsdienst en van meningsuiting te regelen en te borgen, want in de handen van de streng gelovigen zijn die vrijheden permanent in gevaar.

Dat is minder paradoxaal dan het op het eerste gezicht lijkt. Voor iemand die echt een gelovige is kan er immers alleen de eigen God en diens eredienst zijn. Een andere godsdienst kan hooguit worden gedoogd maar niet met open vizier in ogenschouw worden genomen. Want dan zou het eigen geloof ernstig worden gerelativeerd. In die zin is geloven een vrij extreme manier van opgesloten denken. De truuk van Wilders is dat hij net doet of dit specifiek voor de islam geldt.

Hollands heldendom, of dom schelden? .

Het comité van ex moslims onder leiding van Ehsan Jami stelt het recht om afstand te doen van de islam aan de orde. Dat recht hebben ze natuurlijk al in Nederland, zij eisen dat recht dan ook niet zozeer op van de Nederlandse staat en samenleving maar van hun eigen ex geloofsgenoten.

Tegen de achtergrond van wat zojuist als wezenskenmerk van een religie werd geschetst voorwaar een zware missie. Maar welke discussie gaat Ehsan Jami vervolgens aan met zijn ex geloofsgenoten en met de rest van Nederland? Stelt hij andere manieren van denken of van het zoeken naar zingeving tegenover de religieuze? Neen. Ook specifieke geloofskwesties van de islam roert hij nauwelijks aan. Wat hij voor een specifieke islamkwestie houdt - nl de gepropageerde onderschikking van de vrouw aan de man – is helemaal geen specifiek leerstuk van de islam. Het wordt ook door vele alle gezindten beleden en ook wel in niet religieuze kring. Het is strikt genomen dus in het geheel geen religieuze kwestie.

Waar hij wel ingaat op specifieke zaken van de islam – nl. de levenswandel van de profeet Mohammed en zijn vermeende terroristische en criminele neigingen – zijn het eigenlijk geen kwesties maar loshangende beweringen en demoniserende kwalificaties.

Niet duidelijk is waar hij die precies op baseert. Het zijn meningsuitingen zonder enige redenering en alleen al uit dat oogpunt komen ze in ieder denkbare rangorde van meningen steeds op de laagste plaatsen te staan. Evenals die van zijn illustere voorgangers als pleitbezorgers van dit type politiek incorrecte uitingen Theo van Gogh (noemde islamieten geitenneukers en pooiers van de Profeet) en Hirsi Ali (sprak over Mohammed als een pedofiel en een perverse tiran).³

³ <http://www.theovangogh.nl/metro>

Het is de categorie domme scheldpartijen of het is nog erger.

Ergers wordt het namelijk als we veronderstellen dat deze strijders voor het vrije woord een geheel ander doel hebben dan de acceptatie van hun ongelof of een open debat daarover. Zij weten dat ook de gematigd gelovigen uit eigen ex kring slechts twee reacties hebben op dit type beweringen: ofwel zwijgen en zich terugtrekken ofwel hen excommuniceren.

Dat betekent dat iedere ex geloofsgenoot die zich hierover expliciet uitspreekt bijna per definitie in het kamp van de meest extreme groep wordt gedrongen, dat van de fundamentalisten. Zodra zij dat doen maken zij de uitspraak van Geert Wilders dat een gematigd moslim niet kan bestaan tot een self fulfilling prophecy. Daarmee maakt hij het meest ontwikkelde en moedigste deel van zijn opposenten monddood. Niet door de kracht van de argumenten maar door het forceren van een isolement.

Ik noem dat provocatie plegen. Dat is niet verboden. Zolang het geen openlijke bedreiging is past dit binnen de ruimte van de vrijheid van meningsuiting.

Maar mogen ze dan nog wel aanspraak maken op het oer Hollandse heldendom van de strijders voor het vrije woord zoals zij graag doen?

Gematigden bestaan niet

Eerder is hier betoogd dat een religieus geloof filosofisch gesproken een nogal gesloten denksysteem is. Het is meer gesloten naarmate het meer fundamentalistisch beleefd en beleden wordt. Sociologisch gesproken zien we in dynamische samenlevingen ook de religies zich ontwikkelen. Vooral de betekenis die het geloven voor het denken en doen van mensen heeft verandert er. De spreiding van kennis en de ook door de nieuwe media vergrote toegankelijkheid van nieuwe kennis en andere werelden is één van de ontwikkelingen die hier zijn invloed doet gelden. Daardoor nemen de gematigden binnen ieder geloof in aantal toe. Dat blijkt niet alleen uit een terugloop van de gang naar de bedeplaatsen, het betekent vooral ook dat het geloof voor steeds minder afwegingen in het persoonlijk leven een dominante rol speelt. De gelovigen laten dit graag stilzwijgend gebeuren. Farhad Golyarbi uit Iran noemt zich een seculiere moslim “dat is een beschaafde manier om te zeggen dat je niet gelooft zonder andere mensen te kwetsen”.⁴

Ik ben het hartgrondig eens met Ehsan Jami en zijn comité dat het idee dat ik anderen zou kwetsen met mijn ongelof maar eens stevig en openlijk bestreden moet worden. Gelovigen zouden dat gesloten circuit van hun denken toch op zijn minst als een eigen beperking onder ogen moeten durven zien. Laat zijn comité dát proberen te bewerkstelligen. Maar demoniserende beweringen plaatsen is een onvolwassen manier van redeneren en opposenten monddood maken een ineffectieve manier van debat voeren. Het is een gevaarlijke truc ook. Geert Wilders heeft de val voor het comité dan ook al klaar gezet met zijn bewering dat gematigde moslims niet bestaan. Hij wil verboden voor anderen instellen ter wille van de eigen vrijheid. Daarmee leidt het pleidooi voor het vrije woord tot een knechting die er het tegendeel van is. De politiek incorrecten doen daarmee hun geuzennaam eer aan.

Een klap voor Jami is een klap voor de samenleving, maar niet voor de vrijheid van meningsuiting.

Maar nu is Ehsan Jami in elkaar geslagen. Naar beweerd wordt door ex geloofsgenoten. En naar beweerd wordt vanwege zijn uitlatingen. Een schande en een criminele daad, dat staat vast. Maar moet minister ter Horst hier persoonlijk optreden zoals een medestander uit het comité zegt? Moet dat bij iedere vechtpartij of bedreiging die ontstaat na een meningsverschil? Hier is vooral de veiligheid van burgers op straat en de integriteit van het

⁴ Volkskrant 09 augustus 2007. <http://www.volkskrant.nl/>

menselijk lichaam in het geding. De verbijzondering is dat het hier gaat om de veiligheid van een bekende burger die daardoor extra kwetsbaar is en die ook nog eens veel weerstanden oproept.

Als de overheid Ehsan beperkingen had opgelegd dan was de vrijheid van meningsuiting in het geding geweest. En als de overheid zou doen wat Geert Wilders wil – de Koran of een ander boek verbieden – ook. Dat is hier niet gebeurd.

In feite is iedere geweldsuiting op straat een klap in het gezicht van de samenleving. En daar moeten de overheid optreden en beschermen. Maar zeggen dat met Ehsan de vrijheid van meningsuiting een klap kreeg is potsierlijk. Hij heeft nauwelijks een mening geuit.

Wat je mag zeggen hoef je niet te zeggen.

En wat is de verantwoordelijkheid van Ehsan hier? De vrijheid die is gegeven ontslaat de gebruiker ervan niet van de verantwoordelijkheid die vrijheid goed te gebruiken.

Dat is een heel gevoelig punt en na de moord op Theo van Gogh eigenlijk tot een taboe verklaard, zo lijkt het. Uitgerekend de vader van Theo van Gogh heeft dat taboe doorbroken toen hij kort na de moord vertelde dat hij zijn zoon wel eens had voorgehouden: “wat je mag zeggen hoef je niet te zeggen”.

Er zijn meer en minder gefundeerde redeneringen en er zijn verschillende manieren om hetzelfde te zeggen. De ene manier lokt uit tot debat, de andere juist niet. De ene manier is uit een oogpunt van meningsdiscussie en meningsvorming effectiever dan de andere.

Je kunt ervoor kiezen iets niet te of anders te zeggen.

Die verantwoordelijkheid heb je als je in de kroeg discussieert maar die krijgt een extra dimensie als je in de openbaarheid optreedt en zegt een publieke missie te hebben, zoals bijvoorbeeld Ehsan Jami. Doe je het zo dat het niet tot een echt debat kan komen dan ga je ineffectief om met dat vrijheidsrecht. Doe je het niet met de bedoeling om tot een debat te komen dan ga je onzorgvuldig om met je vrijheidsrecht en loop je risico's.

Dat risico kunnen we maar op één manier kleiner maken: door met Ehsan Jami en zijn comité in debat te gaan.

Hans Wilmink